

Centrum Stosunków Międzynarodowych
Center for International Relations

Reports & Analyses

9/07

Krystyna Iglicka

**Badanie nad legalnymi migracjami zarobkowymi z Polski do
Wielkiej Brytanii po 1 maja 2004 roku**

CENTER FOR INTERNATIONAL RELATIONS

ul. Emilii Plater 25, 00-688 Warszawa
TEL.: (22) 646 52 67, FAX: (22) 646 52 58
www.csm.org.pl, info@csm.org.pl

Badanie nad legalnymi migracjami zarobkowymi z Polski do Wielkiej Brytanii po 1 maja 2004 roku

*Dla tych co chcieli tu do czegoś dojść bez układu
Dla tych co chcieli tu osiągnąć coś nic nie kradnąc
...dla tych co mieli jakieś plany
8.15 – Londyn miesiąc wprzód wyprzedany
(Grupa IRA)*

Prezentowane poniżej wyniki dotyczą migracji zarobkowych z Polski do Wielkiej Brytanii. Początkowo naszym celem było uchwycenie migracji legalnych, które nastąpiły po 1 maja 2004 roku. Jednak z uwagi na fakt, iż według danych brytyjskiego Home Office aż 40% Polaków, którzy zarejestrowali się po 1 maja 2004 roku w Workers Registration Scheme wcześniej pracowało już w Wielkiej Brytanii nielegalnie zdecydowaliśmy się nie zawężyć naszej próby i uwzględnić również tych, którzy w momencie badania pracowali legalnie, chociaż przed 1 maja 2004 roku pracowali nielegalnie.

Prezentowane badanie jest **pierwszym badaniem ilościowym przeprowadzonym przez badaczy z Polski na zbiorowości Polaków legalnie pracujących w Wielkiej Brytanii**. Jednakże kwestionariusz składał się z 48 pytań, których część była otwarta (respondenci, nie sugerując się kafeterią sami odpowiadali na nie) i dlatego udało nam się uzyskać również bogaty i interesujący materiał jakościowy.

Poniższe wyniki dotyczą badania, które odbyło się jesienią br. Z uwagi na ograniczenia czasowe i chęć zaprezentowania Państwu **najważniejszych i najświeższych informacji** nie ma tu więc jeszcze pogłębionych analiz statystycznych, jest jedynie opis z krótkim komentarzem. Należy w tym miejscu nadmienić, iż wyniki te stanowią tylko część badania. Naszym projektem objęci zostali również migranci z Polski legalnie pracujący w USA (wyniki dotyczące tej grupy ukazały się już na stronach www.csm.org.pl).

Celem projektu było zbadanie między innymi:

- **zależności pomiędzy poziomem wykształcenia a wysokością transferów pieniężnych z migracji zarobkowych**
- **rolą transferów z migracji w poziomie życia**
- **atrakcyjności głównych krajów migracji zarobkowych Polaków**
- **skłonności do powrotów**
- **integracji Polaków w społeczeństwach przyjmujących**

Badania finansowane były przez the **German Marshall Fund of the US (GMFUS)** a prowadzone przez **Program Migracje przy Centrum Stosunków Międzynarodowych**. Kierownikiem projektu była prof. Krystyna Iglicka¹. Autorzy badań składają tą drogą serdeczne podziękowania za pomoc w tym wielkim przedsięwzięciu: członkom koła statystycznego przy SGH oraz przedstawicielom organizacji polonijnych Poland Street i Stowarzyszeniu Techników Polskich w Wielkiej Brytanii.

Ponieważ nie ma możliwości przeprowadzenia tego typu badania na próbach losowych zdecydowaliśmy się na celowy dobór prób. W przypadku USA badaniem objęta została grupa 564 Polaków pracujących legalnie w USA w ramach programu *Work and Travel*.

¹ Wyższa Szkoła Handlu i Prawa im. R. Łazarskiego

W przypadku pracujących legalnie w Wielkiej Brytanii (WB) zdecydowaliśmy się zastosować kwestionariusz w WB na celowej próbie 636 respondentów.

Doszliśmy do wniosku, iż przeprowadzenie naszego badania na lotniskach, dworcach autobusowych w Polsce nie sprzyjać będzie uzyskaniu rzetelnych danych dotyczących zwłaszcza tak wrażliwych sfer jak zarobki, oszczędności czy też preferencje polityczne. Zbiorowość pracujących legalnie w WB Polaków jest zbiorowością zdecydowanie bardziej zróżnicowaną niż pracujący legalnie w USA. Komunikat Komisji Europejskiej z 2006 roku dotyczący napływu z nowych państw członkowskich do państw, które otworzyły swoje rynki pracy po 1 maja 2004 roku, oraz dane brytyjskie z Workers Registration Scheme i Labour Force Survey wskazywały na następujące charakterystyki tej grupy: a) młodzi z wyższym wykształceniem, którzy pracują poniżej swoich kwalifikacji (poziomu wykształcenia), b) pracownicy średnio i nisko-wykwalfikowani pracujący zgodnie z kwalifikacjami. Jest również nieduża ilościowo grupa c) osób z wyższym wykształceniem pracujących zgodnie ze swoim wykształceniem (lekarze, inżynierowie, nauczyciele, itp). Próba miała charakter celowy, ustrukturyzowany z uwzględnieniem wymienionych powyżej kategorii. Badanie prowadzone było w Londynie jesienią 2007 roku.

WYNIKI

I. PODSTAWOWE CECHY DEMOGRAFICZNO-SPOŁECZNE ANALIZOWANEJ ZBIOROWOŚCI

W zbiorowości przeważali mężczyźni, stanowili oni 53% badanej grupy, kobiety zaś 47% (zob. tab. 1.).

Tabela 1. Respondenci z podziałem na płeć

Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
336	300	636

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 2. Respondenci z podziałem na wiek i płeć

Wiek w momencie badania (xoi – x1i>	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Do 20	4	12	16
20-25	72	88	160
25-30	140	104	244
30-35	60	52	112
35-40	24	20	44
40-45	16	-	16
45-50	8	16	24
50-55	-	4	4
55-60	12	4	16
Ogółem	336	300	636

Źródło: Opracowanie własne

Dominująca grupa wieku zarówno wśród mężczyzn i kobiet to respondenci z przedziału 25-30 lat. Stanowili oni aż 38% wszystkich respondentów. Zarówno respondenci najmłodsi (do 20 lat) jak i najstarsi (55-60 lat) stanowili 2,5% ogółu. **Średni wiek mężczyzn** badanej zbiorowości w momencie badania to **30,2 lat**, **kobiet zaś 28,9 lat**. **Średni wiek** respondentów w momencie badania wyniósł **29,5 lat** (zob. tab. 2.).

Tabela 3. Respondenci według miejsca zamieszkania w Polsce

Miejsce zamieszkania	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Miasto powyżej 200tys.	128	72	200
100 tys-200tys	44	40	84
50tys-100 tys.	40	40	80
20tys – 50 tys.	60	68	128
10tys – 20tys	24	28	52
5 tys – 10 tys	8	12	20
do 5 tys.	20	20	40
Wieś	12	20	32
Ogółem	336	300	636

Źródło: Opracowanie własne

W badanej zbiorowości **mieszkańcy dużych miast tj. miast powyżej 200 tys.** mieszkańców stanowili **31%** badanej zbiorowości. **Mieszkańcy małych miast od 20 tys. do 50 tys. to druga najliczniejsza zbiorowość w badanej grupie – 20%**, mieszkańcy wsi zaś stanowili 5% (zob. tab. 3.).

Tabela 4. Respondenci według poziomu wykształcenia i płci

Wykształcenie	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Podstawowe	16	4	20
Zawodowe	36	12	48
Techniczne	20	4	24
Średnie	100	92	192
Licencjat	28	32	60
Wyższe niepełne	36	28	64
Wyższe	100	128	228
Ogółem	336	300	636

Źródło: Opracowanie własne

Respondenci z wykształceniem wyższym stanowili 36% całej zbiorowości. Wśród kobiet ta proporcja wynosiła aż 43%, wśród mężczyzn blisko 30%. **Generalnie respondenci z doświadczeniem studiów w Polsce** – czy to na poziomie licencjatu, czy studiów magisterskich stanowili aż 55% badanej zbiorowości (zob. tab. 4.).

Zarówno młody wiek respondentów jak i poziom wykształcenia to zmienne, które tłumaczą niski stopień aktywności zawodowej badanej grupy (zob. tab. 5.). **23% respondentów nie pracowało w Polsce przed wyjazdem do WB.** Aktywność zawodowa kobiet była niższa – aż 29% z nich nie pracowało w Polsce w porównaniu z 17% mężczyzn. Najczęściej wymieniane przyczyny braku pracy to: *byłem uczniem, studiowałam, byłem bezrobotny/a.*

Tabela 5. Respondenci według posiadanej pracy przed wyjazdem z Polski i płci

Praca	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
TAK	280	212	492
NIE	56	88	144
Ogółem	336	300	636

Źródło: Opracowanie własne

II. PRACA ZA GRANICĄ, PRACA W WIELKIEJ BRYTANII

W badaniu interesowaliśmy się również innym (poza pracą w WB) doświadczeniem migracyjnym w celu zarobkowym respondentów (tab.6.).

Tabela 6. Respondenci według innych doświadczeń migracyjnych (wyjazdów do pracy do innych krajów poza WB).

Praca	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
TAK	252	192	444
NIE	84	108	192
Ogółem	336	300	636

Źródło: Opracowanie własne

Zważywszy na młody wiek respondentów badana zbiorowość wykazywała się bardzo dużą mobilnością międzynarodową w poszukiwaniu pracy. Aż 75% mężczyzn i 64% kobiet wyjeżdżało do pracy zarobkowej do innego kraju przed ostatnią migracją do Wielkiej Brytanii. Jest to ciekawy wynik zważywszy, iż 23% respondentów nie pracowało w ogóle w Polsce.

Najpopularniejszy kierunek tych migracji to **Niemcy** (zob. tab. 7.).

Tabela 7. Respondenci według najważniejszych kierunków migracji zarobkowych i płci.

Kraj	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Niemcy	132	76	208
Włochy	32	52	84
Austria	28	13	41
USA	20	21	41
inne	40	30	70
Ogółem	252	192	444

Źródło: Opracowanie własne

Jak już zostało wspomniane, według oficjalnych danych brytyjskich, 40% Polaków, którzy zarejestrowali się 1 maja 2004 roku w Workers Registration Scheme pracowało w WB przed rozszerzenie Unii Europejskiej nielegalnie. W naszej zbiorowości sytuacja wyglądała następująco (zob. tab. 8.).

Tabela 8. Respondenci według nielegalnej pracy w WB przed 1maja 2004 roku i płci

Praca nielegalna	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
TAK	100	96	196
NIE	226	204	430
Ogółem	336	300	636

Źródło: Opracowanie własne

Blisko 31% respondentów miało doświadczenie w pracy zarobkowej w WB przed rozszerzeniem Unii Europejskiej. Odsetek respondentów według płci nie był w tej kategorii zróżnicowany. Wśród kobiet i mężczyzn proporcja pracujących przed 1 maja 2004 roku oscylowała wokół 30%. Nie oznacza to jednak, iż wszyscy oni osiedlili się w WB z chwilą podjęcia pracy zarobkowej. Kwestie dotyczące czasu trwania migracji rozważane były w bloku pytań poniżej.

Pytając się o rok przybycia do Wielkiej Brytanii (zob. tab. 8) **chcieliśmy** dowiedzieć się właśnie czy w naszej zbiorowości możemy zaobserwować na podstawie czasu przebywania w WB **procesy osiedleńcze** bądź procesy migracji długoterminowej oraz jak kształtowały się **strumienie migracji**.

Tabela 9. Respondenci według roku przybycia do WB i płci

Rok przybycia do WB	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Przed 1 maja 2004 (w tym 01-04.2004)	88 (4)	84 (20)	172 (24)
Maj-grudzień 2004	64	60	124
2005	80	64	144
2006	68	64	132
2007 (do mom.badania- 10 -12. 2007)	36	28	64
Ogółem	336	300	636

Źródło: Opracowanie własne

27% respondentów przybyło do WB przed rozszerzeniem UE 1 maja 2004 roku a 73% po tej dacie. Jednak zważywszy, że tylko 10% respondentów przybyło do WB w 2007 roku, możemy mówić, moim zdaniem, iż badana **zbiorowość charakteryzuje się już istotnym zakorzeniem czasowym w WB – co cechuje zbiorowości migrantów długoterminowych**. Ten stosunkowo długi okres przebywania w WB wraz z postawami wobec powrotów (zob. blok IV niniejszego opracowania) świadczyć może również o wyraźnie krystalizujących się planach osiedlenia respondentów.

Nasilenie strumieni migracyjnych rozkładało się dość równomiernie w okresie 2004-2006. W 2004 roku napłynęło do WB 23% badanej zbiorowości, w 2005 roku odsetek przybyłych był identyczny, 2006 roku – przyjechało 21% respondentów a w 2007 roku, jak już zostało wspomniane, tylko 10%. Proporcje te potwierdzają ostatnie dane Home Office² mówiące o spadku liczby rejestrujących się w Workers Registration Scheme obywateli nowych państw członkowskich. Należy jednak pamiętać, iż te same dane brytyjskie mówią o wzroście liczby osób będących na utrzymaniu tych pracujących już w WB co świadczy o rosnącej liczbie migracji na mocy łączenia rodzin. Obserwowane trendy w badaniu dotyczące długoterminowych bądź osiedleńczych nawet planów respondentów zdają się potwierdzać ten kierunek.

W badaniu interesowało nas również poruszanie się badanej zbiorowości w przestrzeni społeczno-ekonomicznej WB podczas szukania pierwszej legalnej pracy. Czy była to zbiorowość niezależna tj. licząca na swoje własne siły, czy też raczej *network* czyli sieć powiązań pomiędzy Polakami w kraju a Polakami na terenie WB był istotnym czynnikiem sprzyjającym znalezieniu pracy? A może kampania informacyjna na temat otwarcia rynków pracy w Polsce prowadzona zarówno przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej jak i Ambasadę Brytyjską była ważnym czynnikiem ułatwiającym znalezienie pierwszej legalnej pracy. Materiał statystyczny dotyczący powyższych pytań przedstawiają tablice 10. i 11.

Tablica 10. Respondenci według okresu znalezienia pierwszej legalnej pracy w WB i płci.

Okres znalezienia pracy	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Przed wyjazdem z Polski	96	72	168
Po przyjeździe do WB	240	228	468
Ogółem	336	300	636

Źródło: Opracowanie własne

² Accession Monitoring Report A8 Countries, May 2004-June 2007. A joint online report between Border and Immigration Agency, Department for Work and Pensions, HM Revenue and Customs and Communities and Local Government.

Zdecydowana większość respondentów, bo aż 74% respondentów (w tym 71% mężczyzn i 76% kobiet) przyjechało do WB nie znając ani rodzaju pracy ani też jej warunków. Można więc stwierdzić, iż działalność agencji pośrednictwa pracy w Polsce oraz kampania informacyjna na temat otwarcia rynków pracy nie były tymi czynnikami, który zdecydowanie ułatwiły znalezienie pierwszej legalnej pracy na terenie WB w badanej grupie. Co więc było takim czynnikiem?

Tablica 11. Respondenci według czynników, które zdeterminowały znalezienie pierwszej legalnej pracy na terenie WB i płci.

Czynniki determinujące znalezienie pracy	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Pomoc znajomych Polaków w WB	120	96	216
Pomoc Brytyjczyków w WB	12	24	36
Rodzina w WB	4	24	28
Inne	104	84	188
Ogółem	240	228	468

Źródło: Opracowanie własne

Najważniejszym czynnikiem, który wpłynął pozytywnie na znalezienie pierwszej legalnej pracy przez respondentów była (zarówno dla kobiet jak i mężczyzn) pomoc znajomych Polaków na terenie WB. **Tak, więc rola *networku* diaspory polskiej czy też Polonii na terenie WB odegrała rolę najważniejszej determinanty w znalezieniu legalnej pracy** przez respondentów. **Na drugim miejscu** respondenci zaznaczali kategorię 'inne'. Aż 40% respondentów zazaczyło tę właśnie kategorię. Analizowany materiał jakościowy wskazuje, iż pod tą kategorią kryła się głównie **własna przedsiębiorczość** – od tej najinteligentniej, najdynamiczniej wykorzystanej poprzez najbardziej żmudne działania:

Własna inicjatywa. Sama skontaktowałam się z firmą, wysłałam CV, przesłałam rozmowę kwalifikacyjną (W. 17).

Sama rozniosłam swoje ulotki (W. 634)

Chodziłem, chodziłem po ulicach aż znalazłem (W. 17)

Z gazety (W. 5)

Przypadkowo na ulicy znalazłem ogłoszenie na sklepie (W. 19)

Przez agencję brytyjską (job center) (W. 39)

Przez internet (W. 62)

11% kobiet i tylko 5% mężczyzn znalazło pierwszą pracę dzięki pomocy Brytyjczyków na terenie WB. Ciekawe jest, iż dane dotyczące integracji Polaków w WB (sekcja VI tego opracowania) pokazują również większą otwartość badanych respondentek niż respondentów na kontakty z ludnością lokalną. **Może więc właśnie brak strachu przed skorzystaniem z pomocy Brytyjczyków w początkowej fazie migracji przekłada się w późniejszych fazach/ cyklach na szybszą integrację?**

Interesowaliśmy się również charakterem wykonywanych prac i czy prace te podejmowane są przez respondentów zgodnie z ich kwalifikacjami, poniżej czy też może część z nich awansowała już na szczeblach kariery zawodowej. Wyniki przedstawia tab. 12.

Tabela 12. Respondenci według pracy, kwalifikacji i płci

Praca poniżej wykształcenia/kwalifikacji	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
TAK	91	128	219
NIE	245	172	417
Ogółem	336	300	636

Źródło: Opracowanie własne

65% respondentów pracowało zgodnie ze swoimi kwalifikacjami. W tej grupie byli ludzie z wykształceniem średnim i niższym, którzy wykonywali prace średnio i nisko wykwalifikowane. Zawody najczęściej wymieniane to: budowlaniec, hydraulik, śmieciarz, sprzedawca, opiekun w domu opieki, stolarz, technik, spawacz, magazynier, roznosiciel ulotek, galwanizator metali, robotnik prac ziemnych, elektryk, mechanik itp.

Ciekawe jest, iż stosunkowo duży odsetek respondentów z wyższym wykształceniem znalazł pracę w WB zgodnie ze swoimi kwalifikacjami. Ci spośród respondentów w wyższym wykształceniu, którzy pracują zgodnie z dyplomem pracę wykonują jednak w szeroko rozumianych ośrodkach polskich. Tak więc do grupy tej zaliczyłam również: nauczycieli języka polskiego (specjalizacja mgr. filologii polskiej), którzy znaleźli pracę w polskich szkołach w Londynie, dziennikarzy, którzy odnaleźli się w WB pracując dla polskich gazet i radia oraz młodych ludzi po anglistyce, którzy uczą polskie dzieci jęz. angielskiego.

35% respondentów tj. 27% mężczyzn i aż 43% kobiet pracowało w WB niezgodnie ze swoimi kwalifikacjami. W większości byli to respondenci z wykształceniem od licencjatu w górę. Najciekawsze przypadki rozbieżności pomiędzy specjalizacją studiów a pracą wykonywaną w Wielkiej Brytanii pokazuje tab. 13.

Tabela 13. Najciekawsze przypadki rozbieżności pomiędzy specjalizacją studiów a charakterem wykonywanej pracy w Wielkiej Brytanii*

Specjalizacja studiów	Charakter pracy w WB
Administracja publiczna	Budowlaniec
Politologia	Asystent kucharza
Administracja	Robię kanapki i sałatki
Rolnictwo i kształtowanie środowiska	Dostawca mebli
Anglistyka	Gastronomia
Elektrotechnika	Siedzę w biurze
Włókiennictwo, technologia surowców	Sprzątam Marksa i Spencera
Mgr sztuki (aktor)	Recepcjonista
Obsługa ruchu turystycznego	Kelner
Rekreacja i turystyka	Sprzedawca
Prawo międzynarodowe	Stolarz
Wentylacja, ogrzewnictwo i ochrona atmosfery (inżynieria środowiskowa)	Bar person
Filozofia, psychologia	Sprzedaje też kawę
Filologia polska	Opieka nad dziećmi
Filologia polska	Pracuję w hotelu
Filologia polska	Firma jednoosobowa 'Cleaner'
Filologia polska	Sprzątam pokoje w hotelach
Rolnictwo i kształtowanie środowiska	Sprzątam
Stosunki międzynarodowe	Pracuję w cateringu
Rehabilitacja	Sprzedawca
Socjologia	Kelnerka
Geologia/geodezja	Pracownik fizyczny, operator maszyn wtryskowych
Informatyka	Housekeeping
Zarządzanie finansami	Zbieram drobne ogłoszenia
Piosenkarstwo (estrada)	Opieka nad dziećmi

*zachowany opis i język respondentów

Źródło: Opracowanie własne

III STRATEGIE MIGRACYJNE: ZAROBKI, OSZCZĘDNOŚCI, INWESTYCJE

W badanej zbiorowości dominowały **średnie miesięczne zarobki netto** (w PLN) z przedziału **4000-6000 tys. zł.** Taką wartość zadeklarowało aż 34% badanych respondentów. 24% respondentów zadeklarowało zarobki najniższe z przedziału 2000-4000 tys. zł. netto. 10% zaś zarobki najwyższe – powyżej 10 tys. zł.

Tabela 14. Respondenci według średnich miesięcznych zarobków i płci

Średnie miesięczne zarobki netto (w PLN)	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
2000-4000	80	72	152
4000-6000	88	128	216
6000-8000	76	56	132
8000-10000	36	24	60
Powyżej 10000	56	8	64
Brak danych	-	12	12
Ogółem	336	300	636

Źródło: Opracowanie własne

Podstawowa analiza struktury zbiorowości wskazuje na **istotne zróżnicowanie zarobków grupy ze względu na płeć w grupie najwyższych zarobków.** Aż 17% mężczyzn i tylko 3% kobiet deklaruowało najwyższe zarobki z przedziału powyżej 10 000 zł. Jednocześnie jednak odsetek kobiet deklaruujących najniższe miesięczne zarobki rzędu 2000-4000 zł netto był podobny do odsetka mężczyzn w tej grupie i wynosił około 24%. **Średnie miesięczne zarobki** w grupie **mężczyzn** wyniosły **6404 zł** zaś wśród **kobiet 5972 zł.** **Średnie miesięczne zarobki netto wśród badanych respondentów wyniosły 5972 zł.**

Poniższe tabele 15. i 16. pokazują szczegółowy rozkład respondentów według zarobków, płci i wykształcenia. Analizy dotyczące siły i kierunków zależności pomiędzy tymi cechami zastosowane zostaną w późniejszych etapach projektu.

Tabela 15. Kobiety według poziomu wykształcenia i zarobków

Wykształcenie	Podstawowe	Zawodowe	Techn	Średnie	Licencjat	Wyższe niepełne	Wyższe	Ogółem
Zarobki								
2tys.- 4 tys.	4	4		16	4	12	32	72
4 tys.–6 tys.		8	4	56	12	8	40	128
6 tys.–8 tys.				12	8		36	56
8 tys.-10 tys.				8			16	24
pow. 10 tys.					4	4		8
Ogółem	4	12	4	92	28	24	124	288

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 16. Mężczyźni według poziomu wykształcenia i zarobków

Wykształcenie Zarobki	Podstawowe	Zawodowe	Techn	Średnie	Licencjat	Wyższe niepełne	Wyższe	Ogółem
2tys.- 4 tys.	4		12	8	12	16	28	80
4 tys.–6 tys.	8	16		32	8	4	20	88
6 tys.–8 tys.		20		20	8	4	24	76
8 tys.-10 tys.	4		4	12		4	12	36
pow. 10 tys.			4	28		8	16	56
Ogółem	16	36	20	100	28	36	100	336

Źródło: Opracowanie własne

65% respondentów zadeklarowało, iż jest w stanie odłożyć pieniądze/posiada oszczędności z pracy w WB. Mężczyźni stanowili w tej grupie 68%, kobiety tylko 63% (zob. tab. 17.). Część ankietowanych tłumaczyła brak oszczędności z pracy w WB za krótkim okresem pobytu. Ankieterzy zwracali również uwagę, iż respondenci niechętnie udzielali odpowiedzi związanej z posiadanymi oszczędnościami i ich przeznaczeniem. Średnie miesięczne deklarowane oszczędności z pracy w WB wyniosły wśród grupy **kobiet 1230 zł netto**, wśród analogicznej grupy **mężczyzn zaś 1570 zł netto**. **Średnie miesięczne oszczędności dla całej zbiorowości wyniosły 1400 zł netto.**

Tabela 17. Respondenci według posiadanych oszczędności i płci

Oszczędności	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
TAK	228	188	416
NIE	108	112	220
Ogółem	336	300	636

Źródło: Opracowanie własne

60% respondentów posiadających oszczędności przekazywało je do Polski (zob. tab. 18.)

Tabela 18. Respondenci według przekazywanych oszczędności do Polski i płci

Transfer do Polski	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
TAK	140	108	248
NIE	88	80	168
Ogółem	228	188	416

Źródło: Opracowanie własne

Oszczędności najczęściej przekazywane były do Polski poprzez przelewy bankowe – 52% respondentów zadeklarowało taki sposób transferów. Tradycyjna metoda tj. ‘osobiście w trakcie podróży’ przekazywania oszczędności do Polski cieszyła się jednak również popularnością – aż 35% respondentów zadeklarowało taki sposób transferów (zob. tab. 19.)

Tabela 19. Respondenci według sposobów przekazywania oszczędności do Polski i płci.

Transfer do Polski	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Osobiście w trakcie podróży	48	40	88
Przelewy bankowe	80	48	128
Inne	12	20	32
Ogółem	140	108	248

Źródło: Opracowanie własne

Tak jak w badaniu nad migracjami zarobkowymi z Polski do USA tak również w przypadku migracji do Wielkiej Brytanii staraliśmy się wzbogacić materiał statystyczny o komponent jakościowy. Przeznaczenie oszczędności to jedno z tych pytań, na które respondenci odpowiadali sami. **Generalnie oszczędzających można podzielić na tych, którzy wspierają swoje rodziny i na tych co są na dorobku i próbują inwestować bądź w Polsce bądź w Wielkiej Brytanii.** Inwestycją najczęściej wymienianą było mieszkanie. Jak widać odwieczny, upragniony i trudny do zdobycia cel kolejnych generacji Polaków. **W przeciwieństwie do badanych studentów elitarnych uczelni warszawskich pracujących w USA w ramach programu Work and Travel, którzy oszczędności przeznaczali głównie na inwestycje na giełdzie, studia i zabawę/podróż zagraniczne w wypowiedziach respondentów ‘brytyjskich’ przewija się raczej wątek smutnej rzeczywistości.** Przedstawiamy najbardziej charakterystyczne wypowiedzi.

Oszczędności przeznaczane na wsparcie najbliższych:

Pomoc mamie w bieżącym życiu. Ma 840 zł emerytury, jak opłaci mieszkanie i prąd to nie ma z czego żyć (W. 41)

Na emeryturę i pomoc córce tu w studiach (W. 78)

Rodzicom na leczenie i codzienne wydatki. Wstydzą się brać pieniądze ode mnie. Wymyśliłem sposób i daję im bardzo drogie, niepotrzebne prezenty. Wiem, że oni to potem sprzedają. Sąsiad mi powiedział (W. 85)

Na przyszłość dziecka tu, no i dla żony na kurs językowy (W.11)

Na bieżące potrzeby (opłaty) w Polsce i utrzymanie dzieci (W. 97)

Oszczędności przeznaczane na inwestycje:

Na kupno mieszkania w Polsce (W. 95).

Kupiłam tu mieszkanie – mortgage (spłata pożyczki bankowej) (W. 521).

Kupiłam dom w Polsce- spłaty (W. 602).

Chcemy kupić mieszkanie w Anglii (W. 17).

Leżą tu na koncie – na przyszłość (W. 86).

IV POWROTY

Zebrany materiał, zarówno ilościowy jak i jakościowy, dotyczący zarobków i oszczędności ilustruje smutny obraz pokolenia w pewnym sensie wykluczonych, którzy poprzez migrację starają się zapewnić sobie i bliskim egzystencję na podstawowym poziomie.

Zebrany materiał dotyczący postaw wobec ewentualnych powrotów kreśli podobnie pesymistyczny scenariusz. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na zupełnie inny obraz Polski w oczach respondentów 'brytyjskich' w porównaniu ze studentami wyjeżdżającymi w celach migracji zarobkowej do USA w ramach programu *Work and Travel*. Tak jak w badaniu 'amerykańskim' zaskakiwały silne postawy patriotyczne tak w badaniu 'brytyjskim' **zaskakuje silna negacja Polski widoczna w emocjonalnych wypowiedziach.**

Co prawda większość, bo aż 51% respondentów, odpowiedziało, że chce wrócić do Polski (zob. tab. 20.) w porównaniu z 23%, którzy definitywnie stwierdzali, że nie wracają to jednak dalsza analiza dotycząca horyzontu czasu powrotów, jak i zebrany materiał jakościowy nie wskazują, iż te zadeklarowane powroty nastąpią na pewno, a jeśli już będą mieć miejsce, to raczej w dalszej niż bliższej perspektywie czasu (zob. tab. 21 i 22).

Wrócę dopiero wtedy gdy będę miał wystarczającą ilość pieniędzy, żeby coś zacząć na własną rękę (W. 611)

Chce jeszcze tu parę swoich marzeń zrealizować. Chce pójść na studia. Grafika komputerowa (W. 8)

Wrócę ale to wszystko zależy od sytuacji społeczno-ekonomicznej Polski. Kierunek ustawodawstwa, reformy czy stygmatyzowanie ludzi aktywnych (W. 18)

Tabela 20. Respondenci według powrotów i płci

Decyzja	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
TAK	172	152	324
NIE	92	52	144
NIE WIEM	72	96	168
Ogółem	336	300	636

Zródło: Opracowanie własne

Nie wracam, bo tam nuda, tam nędza, tam się nie żyje, tam się umiera (W. 28).

Nie myślałem o powrocie do Polski. Myślę o tym co jest teraz. W Polsce miałem plany ale nic z nich nie wyszło (W. 187).

Boję się tej Polski. Nie wiem co mnie tam czeka, więc wolę nie (wracać przyp. K.1) (W. 45)

Tu ludzie nie boją się mieć dzieci. W Polsce z dzieckiem bylibyśmy cały czas zależni finansowo od rodziców (W. 86)

Bo tam jest zadupie, za...ć za 1000 zł? (śmiech) (W. 79)

Tu mam już najważniejszą rodzinę, a ta bliska rodzina w Polsce stała się już dalszą (W. 611).

Polska to moja ojczyzna ale mój dom jest już tu (W. 61).

Tabela 21. Kobiety według wykształcenia i decyzji o powrocie

Wykształcenie	Podstawowe	Zawodowe	Techn	Średnie	Licencjat	Wyższe niepełne	Wyższe	Ogółem
Powrót za								
Jeszcze w tym Roku	4					4	12	20
Za 1-2 lata		8				4	24	36
Za 2-5 lat			4	20	4	4	12	44
Za 5-10 lat				28	8		16	52
Ogółem	4	8	4	48	12	12	64	152

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 22. Mężczyźni według wykształcenia i decyzji o powrocie

Wykształcenie	Podstawowe	Zawodowe	Techn	Średnie	Licencjat	Wyższe niepełne	Wyższe	Ogółem
Powrót za								
Jeszcze w tym Roku		4			4			8
Za 1-2 lata				16	8	4	8	36
Za 2-5 lat	4	12	8	20		4	20	68
Za 5-10 lat	4	8	4	28		4	12	60
Ogółem	8	24	12	64	12	12	40	172

Źródło: Opracowanie własne

Generalnie badane kobiety wykazywały większą skłonność do wcześniejszych powrotów. 37% z nich stwierdziło, że wróci jeszcze w tym roku bądź za 1-2 lata. Odsetek mężczyzn deklarujących powrót w takim właśnie horyzoncie czasowym wyniósł tylko 25%.

Aż 32% respondentów stwierdziło, że jeśli wróci to nastąpi to za 5-10 lat. Tylko 9% wskazało, iż powrót nastąpi w ciągu bieżącego roku. Analizy dotyczące siły i kierunków zależności pomiędzy płcią i wykształceniem a decyzją o powrocie zastosowane zostaną w późniejszych etapach projektu.

V PARTYCYPACJA W ŻYCIU POLITYCZNYM WIELKIEJ BRYTANII I POLSKI

Dotychczasowa wiedza o życiu Polaków (migrantów zarobkowych) w WB po roku 2004 wskazuje, iż spora ich część zaczyna traktować ten kraj jako swoje miejsce osiedlenia. Spora ich część jest również bardzo zadowolona z tego wyboru. W badaniu chcieliśmy sprawdzić czy respondenci brali udział w wyborach lokalnych w WB – wiadomo, że jako obywatele EU Polacy po roku 2004 mogą brać udział w takich wyborach w dowolnym kraju UE. Partycypacja polityczna wskazuje na zaangażowanie w polityczne i społeczne problemy kraju osiedlenia, jest też pewnego rodzaju miernikiem integracji imigrantów ze społeczeństwem przyjmującym.

Wyniki naszego testu przedstawia tabela 23.

Tabela 23. Respondenci według udziału w wyborach lokalnych w WB i płci.

Udział	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
Tak			
Nie	340	295	636
Ogółem	340	295	636

Źródło: Opracowanie własne

Żaden z respondentów nie brał udziału w wyborach lokalnych w WB! Warto tu nadmienić, iż **6% z badanych nie rozumiało pytania**. Myśleli, że pytani są o wybory w Polsce i uzasadniając swoją absencję pisali, że (wybór najciekawszych, K.I) *'nie cierpię PIS' 'mam wstręt do komunistów' 'PO to krętacze'*.

Uzasadnienia braku partycypacji politycznej można pogrupować następująco: **70% respondentów odpowiedziało, że nie interesuje się polityką**, nie orientuje się jeszcze w sytuacji politycznej WB, bardziej interesuje się jeszcze polityką polską. **10% respondentów** wiedziało, że takie wybory miały miejsce w czasie ich pobytu w WB ale **usprawiedliwiali się ciężką sytuacją ekonomiczną**:

Ja tu ciężko pracuję, nie mam na to czasu (W. 97)

Wiem, że były wybory Ale nie miałem do tego głowy. To było na początku pobytu. Walczyłem wtedy o przetrwanie. Nie znałem za dobrze języka wtedy...(W.167)

Nie byłam na tyle ustabilizowana, żeby myśleć o wyborach (W. 86)

Pracowałem bardzo, przegapiłem (W. 54)

10% respondentów nie wiedziało czy wybory lokalne w WB miały miejsce w trakcie ich pobytu, 4% twierdziło, że nie było takich wyborów.

Choć badani respondenci twierdzili, iż bardziej cały czas interesują się życiem politycznym Polski to jednak nie przekładało się to na aktywniejszy udział w ostatnich wyborach. **Tylko 7% respondentów wzięło w nich udział. Wśród tej grupy (44 osób) zdecydowanie przeważali wyborcy głosujący na PO, na drugim miejscu był LiD, na trzecim PIS, na czwartym PSL.**

W przypadku wyborów polskich można jednak sądzić, iż w przyszłości odsetek głosujących może być większy gdyż respondenci narzekali przede wszystkim na fatalną organizację wyborów.

Cenię sobie swój czas. Za długa kolejka (W. 9)

Mieszkamy 50 mil od Londynu. Przyjeżdżać i stać w kolejce? (W. 99)

Za daleko mieszkam...(W.17)

VI INTEGRACJA W WIELKIEJ BRYTANII

Tu interesowała nas bardziej przestrzeń społeczna integracji. Chcieliśmy się dowiedzieć czy respondenci mają bliższe kontakty ze społeczeństwem przyjmującym, czy znają Brytyjczyków z którymi spotykają się po pracy, znają swoje domy, partnerów.

Analiza statystyczna zjawiska umieszczona została w tablicach 24. i 25. **Generalnie kobiety wykazywały zdecydowanie większą łatwość w nawiązywaniu bliższych kontaktów poza zawodowych z Brytyjczykami w porównaniu z mężczyznami.** Blisko 59% kobiet miało takie kontakty. Odsetek mężczyzn wynosił tylko 48%. **Co ciekawe respondenci- mężczyźni z wykształceniem licencjat i wyżej wykazywali się mniejszą proporcjonalnie liczbą kontaktów poza zawodowych z Brytyjczykami od mężczyzn z wykształceniem od podstawowego do średniego.** Wśród kobiet tylko respondentki z wykształceniem średnim i licencjat miały proporcjonalnie mniej kontaktów poza zawodowych z Brytyjczykami.

Tabela 24. Kobiety według wykształcenia i kontaktów z Brytyjczykami po pracy

Wykształcenie	Podstawowe	Zawodowe	Techn	Średnie	Licencjat	Wyższe niepełne	Wyższe	Ogółem
Kontakty								
TAK	4	8	4	44	12	16	88	176
NIE		4		48	20	12	40	124
Ogółem	4	12	4	92	32	28	128	300

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 25. Mężczyźni według wykształcenia i kontaktów z Brytyjczykami po pracy

Wykształcenie	Podstawowe	Zawodowe	Techn	Średnie	Licencjat	Wyższe niepełne	Wyższe	Ogółem
Kontakty								
TAK	12	20	12	52	12	12	40	160
NIE	4	16	8	48	16	24	60	176
Ogółem	16	36	20	100	28	36	100	336

Źródło: Opracowanie własne

Uzasadnienie słabej liczby kontaktów prywatnych respondentów z przedstawicielami społeczeństwa przyjmującego zawiera argumenty zarówno ze sfery różnic kulturowych jak i społeczno-ekonomicznej roli Polaków w WB.

Trudno powiedzieć dlaczego nie ma takich kontaktów. Dystans jest, nie jest to kwestia języka. Więcej rzeczy dzieje się na Ealingu (polska dzielnica w zachodnim Londynie, przyp. K.I). (W. 14).

Kontakty zależą od miejsca pracy. Generalnie w miastach łatwiej o integrację. Na wsi Polacy pracują ciężko w fabrykach, potem tylko kościół. Dlatego się nie integrują (W. 336)

Jest duża różnica kulturowa. Ja nie jestem osobą, która lubi siedzieć w pubie a oni tak spędzają wolny czas. W naszym wieku tu ludzie tu nie mają jeszcze dzieci. Moglibyśmy kontaktować się z 30-40 latkami, ale oni są już ustabilizowani. Mają inne spojrzenie na życie (W. 2)

W fabryce sami Polacy. Ewentualnie Litwini i Słowak (W. 18)

Bo spotykam samych Polaków. Znam paru Anglików, ale oni zdaje się obcokrajowcom nie ufają. A ja też wole ze swoimi...(W. 96)

Nie pracuję z Brytyjczykami tylko z samymi imigrantami (W. 32)

Mieszkam i pracuję z Polakami (W. 77)

Brak czasu a wolny czas tylko z rodziną (W. 238)

Nie znam na tyle języka (W. 601)

VII PODSUMOWANIE

Prezentowane powyżej wyniki nie są reprezentatywne. Prowadzone były, jak już wspomniałam, na przedstawicielach **pokolenia wykluczonych, którzy poprzez migrację starają się zapewnić sobie i bliskim egzystencję na podstawowym poziomie**. Grupę tę charakteryzuje, moim zdaniem, z jednej strony młodość (średni wiek respondenta w momencie badania wyniósł 29,5 lat) z drugiej zaś wysoki poziom wykształcenia oraz niski stopień aktywności zawodowej w Polsce. **Badana zbiorowość charakteryzuje się cechami zbiorowości migrantów długoterminowych o dość wyraźnie skryształizowanych planach osiedlenia w WB.**

Część respondentów z wyższym wykształceniem może więc podjąć pracę zgodnie ze swoimi kwalifikacjami dzięki prężnie rozwijającym się nowym ośrodkom polonijnym. Refleksja jaka nasuwa się, po tej wstępnej analizie danych jest następująca. Zastanawia:

- duża mobilność międzynarodowa zarobkowa badanej grupy przed migracją do WB zwłaszcza w odniesieniu do młodego wieku i braku doświadczeń zawodowych w Polsce.
- traktowanie migracji jako w pewnym sensie strategii przetrwania i w związku z tym całkowite podporządkowanie życia relacji: praca-oszczędności-praca.
- silna negacja Polski widoczna w emocjonalnych wypowiedziach dotyczących kwestii ewentualnych powrotów.
- większa skłonność do powrotów kobiet.
- pozytywne opinie wobec WB i plany na osiedlenie się tam bądź dłuższy pobyt *versus* kompletny brak zainteresowania życiem politycznym WB przejawiający się brakiem uczestnictwa w wyborach lokalnych rozpatrywany zwłaszcza w kontekście wysokiego poziomu wykształcenia respondentów.
- niski poziom zainteresowania życiem politycznym Polski przejawiający się w niskiej frekwencji w ostatnich wyborach parlamentarnych zwłaszcza w kontekście wysokiego poziomu wykształcenia respondentów.
- większa trudność w nawiązywaniu bliższych kontaktów ze społecznością przyjmującą mężczyzn, zwłaszcza mężczyzn z wysokim poziomem wykształcenia w porównaniu do mężczyzn z niskim wykształceniem i kobiet.

Powyższe wnioski testowane będą w kolejnych etapach realizacji projektu.